

ДИМИТРИЈЕ МИТА ТОПАЛОВИЋ (1849, Панчево–1912, Панчево)

Димитрије Топаловић је био свестрани музичар, композитор, музички педагог и диригент Панчевачког српског црквеног певачког друштва, на чијем је челу провео преко три деценије које су уписане златним словима у историјат ове институције српске културе. Рођен је у Панчеву 1849. године, у занатлијској породици, у периоду када је Панчево припадало Аустријском царству. Завршио је Царско-краљевску вишу реалну гимназију у родном граду. Као младићу талентованом за музичке науке, Певачко друштво му је обезбедило материјалну подршку за студије композиције у Бечу и Прагу, са надом да ће му помоћи да се музички усаврши и да се врати на чело певачког друштва као његов диригент и уметнички руководилац.

По повратку са студија на Оргуљској школи у Прагу 1872. године, Топаловић је један краћи период давао приватне часове подучавања свирања на клавиру и виолини и о томе чак постоји сачуван оглас у локалном часопису „Панчевац”. У ово време компоновао је дванаест хорских композиција намењених деци. Исте године је постао асистент хоровађе, а 1874. године добио је место привременог хоровађе Панчевачког српског црквеног певачког друштва. Ту незваничну титулу „привременог хоровађе” Топаловић ће носити наредних 36 година, јер је својим залагањем, образовањем и искуством показао и доказао да је достојан положаја на којем се налазио. За време Мите Топаловића ово певачко друштво је било кључни актер културних дешавања у Панчеву и околним местима. Поред редовних богослужења, друштво је наступало и на концертима, беседама и другим догађајима који су били у њиховој организацији, а Топаловић је успоставио и традицију одржавања два свечана концерта током године, пред Велики пост и уочи Божића. Ови концерти су били изузетно популарни, тако да су почели да се одржавају и у другим местима, попут Сремских Карловаца, Београда и других градова, са једнаким успехом.

Као композитор Топаловић је остварио значајна дела у хорским композицијама а *capella*, односно без инструменталне пратње, што је било негде и логично, јер се његово поље интересовања кретало у том домену у сваком аспекту, како продуктивном, тако и репродуктивном. Он је компоновао, певао, дириговао и подучавао хорску музику, а водио је преко три деценије и један веома квалитетан ансамбл са којим је могао да изводи, поред осталих, и своја дела.

У његова хорска дела спадају световне композиције: „Соколи”, „Ветру са Косова”, „У бој!” које су родољубивог карактера и припадају такозваним будницама, које су служиле да пробуде у слушаоцима и извођачима понос и родољубива осећања као и колективни дух. Са друге стране, компоновао је већи број, неколико десетина композиција инспирисаних духовном тематиком и оне компоноване за црквено богослужење у православним црквама, од којих нарочито треба издвојити химничне композиције „Три тропара”, затим композиција „Днес висит на дрвје”, антифон на Бденију на Велики четвртак и многе друге. Топаловић је значајан и по томе што је као искусни композитор, али и хоровађа, прерадио, односно написао аранжман за мушки хор композиције „Литургија Св. Јована Златоустог” Корнелија Станковића, који је у оригиналу писао ову композицију за мешовити хор.

Поред овог хорског дела опуса, Топаловић је 1877. године написао и три композиције за клавир са типичним рано-романтичарским композиционо-техничким решењима, карактеристичним за бидер-мајер стил који је тада био преобладајући у клавирској музици око половине 19. века у Европи. Већ и по самим називима композиција („Жежулинка”, „Потпури” и „Коло”), може се одредити да припадају овом жанру. Наиме, потпури је сплет више или мање стилизованих популарних мелодија из опера, оперета или народних песама које се нижу једна за другом, без застанка између, док је коло српска народна игра која је, такође, погодна за стилизацију на инструменту као што је клавир. Компонувао је и неколико соло песама уз пратњу клавира, а најпознатија је „Ако тебе љубит’ не смем”, на текст панчевачког прота Василија Живковића из његовог циклуса „Моји јади”. Ова композиција је, као и многе друге, временом у народу постала позната као „староградска песма”, а зна се тачно ко ју је и када компоновао и на чији текст.

Топаловић је 1889. године, уз помоћ певачког друштва, основао и неку врсту приватне музичке школе, која је успешно деловала читавих седам година, а у којој су српски ученици основне и грађанске школе учили виолину и додатно „музикално изражавање”. За историју музике на овим просторима је овај податак од великог значаја, с обзиром на то да је та школа основана десет година пре оне у Београду, која важи званично за прву српску музичку школу, а коју је на измаку 19. века основао Стеван Стојановић Мокрањац и која под његовим именом и данас постоји и ради.

Певачко друштво је под Топаловићевом управом основало и салонски оркестар који је успешно деловао две године и који је изводио популарна дела класичне музике, међутим њихов рад је прекинут услед тога што су бројни чланови напустили Панчево, а самим тим и рад певачког друштва.

Топаловићев легат су „Духовни концерти” које је организовао и изводио са певачким друштвом, који су одржавани од 1885. до 1910. године и који су својим квалитетом привукли пажњу ондашњих композитора, као што су Станислав Бинички, Стеван Стојановић Мокрањац, Роберт Толингер, Исидор Бајић, Петар Кранчевић и многих других. Ови Топаловићеви концерти су их подстакли да компоњују више композиција духовне тематике, као и оне намењене црквеном богослужењу, а певачка друштва, чије су делегације биле чести гости ових концерата, на организацију сличних концерата у њиховим срединама. Први такав духовни концерт одржан је 1885. године, поводом хиљадугодишњице Св. Кирила и Св. Методија, а певачко друштво је тада бројало импозантан број од преко 150 чланова.

Топаловићев рад био је за живота награђиван разним признањима високог ранга, а био је и почасни члан чак шеснаест певачких и музичких друштава, дописни члан Српског ученог друштва и почасни члан Српске краљевске академије.

Један мањи део Топаловићевог композиторског опуса налази се у архиви Панчевачког српског црквеног певачког друштва, а други део је нажалост изгубљен због немарности његових наследника.

О Димитрију Мити Топаловићу, као композитору, члану певачког друштва и угледном Панчевцу, највише је писао Миховил Томандл, адвокат, новинар, публициста и хроничар Панчева и Панчевачког српског црквеног певачког друштва.

Мита Топаловић је преминуо у родном Панчеву 1912. године, а његов надгробни споменик се налази на православном гробљу у Панчеву и представља непокретно културно добро као споменик културе. Топаловићево наслеђе данас живи кроз рад Панчевачког српског црквеног певачког друштва, као и такмичење соло певача које традиционално, преко десет година, организује Музичка школа „Јован Бандур” у Панчеву. Једна улица у центру Панчева носи његово име, као једног од заслужних грађана за културу овог града.

Музички примери:

Димитрије Топаловић, [„Днес висит на дравје”](#), антифон на Бденију на Велики четвртак, у оквиру Велике седмице (Хор „Св. Стефан Дечански”; диригент: Тамара Адамов Петијевић; Саборна црква Св. Георгија, Нови Сад, 2006. године);

Димитрије Топаловић, [„Ако тебе љубит’ не смем”](#), на текст протe Василија Живковића (Велики народни оркестар Радио телевизије Србије, Маја Живојиновић, вокал).